

Waarom en hoe draagt het NEHA de uitvoering van zijn taken over aan het IISG

1. Waarom

Het Nederlandsch Economisch Historisch Archief (NEHA) werkt al vele jaren intensief samen met het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). Deze samenwerking heeft de vorm dat vele diensten door het IISG verzorgd worden voor het NEHA. De belangrijkste zijn ongetwijfeld dat de collecties van het NEHA door het IISG beheerd en voor het publiek toegankelijk gemaakt worden. Daarnaast biedt het IISG het NEHA diensten op het gebied van het verzorgen van de web site, secretariële en financieel-administratieve ondersteuning en management.

Voor deze diensten betaalt het NEHA aan het IISG een vergoeding van € 34.000 per jaar. Beide partijen wisten al lang dat deze vergoeding lang niet kostendekkend is, maar zagen en zien grote voordelen in de nauwe onderlinge samenwerking, onder meer door de bruikleen van de Economisch-Historische Bibliotheek. In 2002 heeft het NEHA-bestuur met de KNAW overleg gepleegd. Het NEHA-bestuur heeft daarbij gepleit voor een verhoging van de structurele subsidie van de KNAW aan het NEHA, die momenteel ongeveer € 170.000 per jaar bedraagt. De KNAW heeft het bestuur laten weten de activiteiten van het NEHA te waarderen, maar geen ruimte te zien voor verhoging van de subsidie.

In 2002 onderzocht een organisatieadviesbureau, het bureau Boer & Croon, in opdracht van IISG en KNAW het IISG. Het kwam onder meer tot de conclusie dat het IISG jaarlijks voor ongeveer € 258.000 bijdraagt aan de taken van het NEHA. Afgezet tegenover de vergoeding van € 34.000 die het NEHA hiervoor geeft, betekent dit een verborgen subsidie van meer dan € 200.000 per jaar van het IISG aan het NEHA. Het organisatiebureau en de KNAW spraken tevens uit dat zij de verhouding tussen IISG en NEHA niet helder geregeld vonden.

Het bestuur vindt de bestaande situatie een te wankel basis voor het NEHA op de lange termijn. Het heeft drie mogelijke oplossingen onder ogen gezien:

- verhoging van de structurele inkomsten van het NEHA. Behalve de subsidie van de KNAW bestaan de NEHA inkomsten uit de opbrengsten van onderzoek in opdracht en de contributies van de leden (€ 15.000 per jaar). Van de KNAW is bekend dat die de subsidie niet wil verhogen. Het bestuur acht het niet goed mogelijk om van elders subsidies te verwerven, de contributie te verhogen en/of uit onderzoek in opdracht zoveel inkomsten te genereren dat het het IISG € 200.000 per jaar extra kan betalen.
- onderbrenging van de NEHA-verzameling en activiteiten elders dan bij het IISG. Het bestuur ziet geen mogelijkheden om de activiteiten elders onder te brengen op een manier die kosten zou besparen. Bovendien maakt de grote samenhang tussen de verzamelingen van IISG en NEHA het uit wetenschappelijk oogpunt ongewenst om de verzameling elders onder te brengen
- overdracht van de uitvoerende taken van het NEHA aan het IISG. Hoewel op deze wijze op zich geen kosten bespaard worden, wordt de

situatie voor KNAW en IISG wel duidelijker geregeld. Het IISG geeft geen verborgen subsidie meer aan het NEHA, maar neemt taken op het gebied van de economische geschiedenis op zich.

Overleg met IISG en KNAW heeft uitgewezen beide instellingen zich in de derde oplossing kunnen vinden. Het bestuur heeft daarom besloten deze oplossing na te streven.

2. Hoe

Met IISG en KNAW wordt overleg gevoerd over een set van drie onderlinge samenhangende overeenkomsten. De inhoud daarvan wordt hieronder in hoofdzaken, en voor de overzichtelijkheid doorgaand genummerd, weergegeven. De ontwerp-overeenkomsten zijn op de ledenvergadering van 18 juni uitgedeeld en voor belangstellende leden bij het NEHA-secretariaat op te vragen.

1. Met ingang van 1 januari 2005 draagt het NEHA zijn activiteiten op het gebied van de economische en bedrijfsgeschiedenis over aan het IISG. Het IISG zal derhalve vanaf 1 januari 2005 ook activiteiten op het gebied van de economische en bedrijfsgeschiedenis tot zijn zorg rekenen, zoals dat tot dan toe door het NEHA werd gedaan.
2. De KNAW zal het bestaande jaarlijkse structurele subsidie aan het NEHA continueren, en deze in de toekomst toevoegen aan het subsidie die de KNAW aan het IISG verstrekt.
3. Het NEHA zal na het in werking treden van de overeenkomst voortaan tot zijn zorg rekenen het toezicht op de naleving van de afspraken als verwoord in de overeenkomst. Voorts zal het NEHA onderzoek op het gebied van de economische en bedrijfsgeschiedenis in de vorm van bijzondere leerstoelen of anderszins blijven stimuleren. Dit kan mede tot uitdrukking komen in het verwerven van of verlenen van geldelijke ondersteuning van dit historisch onderzoek.
4. Het NEHA geeft de Economisch-Historische Bibliotheek in duurzaam bruikleen aan de stichting IISG. Het IISG zal de Economisch-Historische Bibliotheek in zijn collectie integreren, maar er op toezien dat de Economisch-Historische Bibliotheek altijd als zodanig herkenbaar blijft. Het IISG verplicht zich de Economisch-Historische Bibliotheek te omringen met alle zorg, die voor bij de stichting IISG in bruikleen gegeven collecties gebruikelijk is, zonder het NEHA hiervoor kosten in rekening te brengen.
5. Het IISG zet de activiteiten van het NEHA voort, en rapporteert daarover jaarlijks aan het NEHA. Indien het IISG van plan is veranderingen van betekenis aan te brengen in de aard of het niveau van de activiteiten, overlegt het daarover met het NEHA. De activiteiten van het NEHA die het IISG overneemt en waarover het IISG in de toekomst aan het NEHA verantwoording zal afleggen, omvatten:

- a. het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA, ook wel aangeduid als de Economisch-Historische Bibliotheek
 - b. het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Uit de KNAW-subsidie kan op het moment van overdracht 0,9 fte structurele formatie voor onderzoek betaald worden. Het IISG zal deze formatie in stand houden – voor zover als het daartoe door de KNAW-subsidie blijvend in staat gesteld wordt – en naar vermogen uitbreiden.
 - c. het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch-historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is, onder meer in boeken, tijdschriften, op het web of in elektronische discussielijsten.
 - d. het bevorderen van debat over de economische en bedrijfsgeschiedenis. Op het moment van aangaan van de samenwerkingsovereenkomst gebeurt dat doordat jaarlijks tenminste een bijeenkomst belegd wordt ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis. Het IISG zal deze traditie voortzetten.
6. Voor wat betreft de aanstelling van medewerkers die zich met NEHA activiteiten bezig houden heeft voor diegenen, die een vaste aanstelling hebben, daarin geen wijziging te worden aangebracht, aangezien zij zijn aangesteld bij de KNAW. Wat betreft de tijdelijke medewerkers die bij het NEHA zijn aangesteld, zal na ommekomst van hun lopende arbeidsovereenkomst, voor zover van toepassing, een nieuwe overeenkomst worden aangegaan op een bij het IISG gebruikelijke wijze.
7. Het NEHA-jaarboek en het NEHA-bulletin zijn in 2004 opgegaan in het Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis (hierna: het tijdschrift). Het IISG zal de uitgave van het tijdschrift voortzetten.
- a. De rol van het NEHA beperkt zich er toe uit zijn bestand van begunstigers een abonnement op het tijdschrift te betalen, mits deze begunstigers het NEHA begunstigen met een jaarlijks bedrag dat de kosten van een abonnement ten minste evenaart.
 - b. Financiële risico's die aan de uitgave van het tijdschrift zijn verbonden, komen niet ten laste van het NEHA. Het IISG vrijwaart het NEHA terzake. Evenmin komen eventuele overschotten ten goede aan het NEHA.
 - c. Indien de uitgever van het tijdschrift het voornemen heeft de abonnementskosten van het tijdschrift te verhogen zullen IISG en het NEHA zich tezamen beraden over het door hen in te nemen standpunt ten opzichte van dit voornemen.

Waarom stelt het bestuur voor het NEHA om te zetten van een vereniging in een stichting

Het bestuur heeft twee redenen om de leden voor te stellen het NEHA om te zetten van een vereniging in een stichting.

Reden 1: het karakter van het NEHA

De vereniging NEHA vervult *op het moment* een aantal taken. Het is de eerste infrastructurele instelling van de economische geschiedenis in Nederland. Dat is het NEHA door

- de belangrijkste economisch-historische bibliotheek van ons land te bieden
- door economisch historici de kans te geven wetenschappelijk werk te publiceren (Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis, bundels, monografieën, website), en
- door studiemiddagen te organiseren.

Daarnaast verricht het NEHA economisch-historisch onderzoek, zowel in opdracht als op eigen initiatief.

Deze activiteiten worden ook nu al georganiseerd door betaalde professionals. Het NEHA doet geen beroep op de leden om deze taken uit te voeren, en vanuit de leden bereiken het NEHA ook maar weinig voorstellen voor andere activiteiten. Naar de indruk van het bestuur beschouwen de meeste leden het NEHA als een service-organisatie en zijn zij lid van het NEHA omdat zij het gebodene waarderen (met name de collectie), dan wel door het lidmaatschap van het gebodene kunnen profiteren (met name het abonnement op het TSEG). Daarmee is uiteraard niets ten nadele gezegd van de leden die de vereniging NEHA wel ervaren als een gemeenschap van mensen die een belangstelling voor de economische geschiedenis delen, maar naar de stellige indruk van het bestuur vormen zij slechts een betrekkelijk kleine groep onder de leden.

Nu het NEHA in de toekomst de uitvoering van de genoemde taken aan het IISG zal overdragen, wordt het model van een vereniging te zwaar voor het NEHA. Het heeft zin om een ledenvergadering te hebben van leden die het bestuur controleren bij de uitvoering van de taken van de vereniging. Het heeft veel minder zin om een ledenvergadering dat bestuur te laten controleren als het bestuur zelf niet direct verantwoordelijk is voor de uitvoering van de taken, maar slechts toeziet op de uitvoering daarvan.

Dit alles betekent overigens niet dat het bestuur de inbreng van geïnteresseerde NEHA-leden bij de nieuwe taken versmaadt. Begunstigers kunnen zichzelf en anderen kandidaat stellen voor de raad van advies, en op deze wijze betrokken worden bij de resterende taken van het NEHA. Het bestuur waardeert deze betrokkenheid bijzonder, en zal nu en in de toekomst NEHA leden stimuleren op deze wijze hun deskundigheid en betrokkenheid bij het werk van het NEHA in te zetten.

In de toekomst zal een voorname, zo niet de voornaamste taak van de stichting NEHA zijn om op te treden als eigenaar van de verzameling. Het is

een gebruikelijke vorm om tegenover de overheid die de middelen verstrekt - in dit geval via de KNAW - om de collecties te beheren, een aparte organisatie te hebben die eigenaar is van de collectie. De taak van die organisatie is dan om de belangen van de collectie te behartigen, zo nodig ook tegenover de overheid. Zodoende wordt de collectie beschermd tegen korte termijn bezuinigingswensen of andere mogelijke kortzichtigheid. Sommige schenkers van materiaal staan er ook op dat de overheid niet eigenaar wordt. Een stichting is voor een dergelijke taak de normale vorm.

Reden 2: de wendbaarheid van het NEHA-bestuur

In de toekomst zal het NEHA bestuur vooral optreden in een krachtenveld met de KNAW en het IISG, om daarbinnen de uitvoering van de taken van het NEHA veilig te stellen. Dat zijn – vergeleken bij het NEHA – grote en professionele partners. Het bestuur wil in dat krachtenveld slagvaardig kunnen optreden. Een stichtingsbestuur heeft meer eigen bevoegdheden dan een verenigingsbestuur, en is daardoor slagvaardiger.